

Lezingen gehouden niet onder ODV-paraplu (van Gene Zijde), maar op persoonlijke titel van de sprekers (vaak Henri)

30 april 1990

RELIGIE EN SYMBOLEN

Goedenavond vrienden. Ja, het zal u bekend zijn dat we tegenwoordig par titre personel spreken. Ik heb enige verbindingen met anderen van de Orde. Na de pauze krijgt u een andere spreker, die daartoe is aangezocht. En alwetend of onfeilbaar zijn wij ondertussen nog niet geworden, dus er wordt nog steeds aangenomen dat u zelf nadenkt en uzelf een oordeel vormt. Dit alles volgens de slagzin: het is altijd beter je eigen fouten te maken dan andermans stommiteiten klakkeloos na te volgen. Wat betreft het onderwerp: u bent vrij om er een te kiezen, als u dat wilt.

RELIGIE DOOR MIDDEL VAN SYMBOLEN

Religie, ja, weet u, symbolen, dat zijn eigenlijk stenogrammen. Wanneer je, neem het boeddhisme, wanneer je spreekt over de Boeddha, dan horen we dus op een gegeven ogenblik hem ook aanspreken als Sakyamuni. En de meeste mensen weten niet eens wat het betekent. Siddharta: dat is een titel; eigenlijk wel en niet tegelijk. Siddharta is namelijk een telg uit de stam, van de vorsten uit de stam van de Sakya's. Dat was een volk. En Muni betekent wijze. Sakya-Muni zegt niets anders dan de wijze van de Sakya's. En dan willen ze op het ogenblik daar een symbool van maken en dat vinden we dan weer terug in de verschillende beelden, waarin dus de tekenen van de stam Sakya op het beeld zijn aangebracht en gelijktijdig voor de bereiking, die ook uitgebeeld wordt, dus een half ontvouwen lotus, in één hand wordt gedragen. En dat is dan weer overgenomen van Krisjna, die in bepaalde afbeeldingen eveneens een lotus draagt of daarop staat. En we zien zelfs dus dat Indra in één van zijn armen - hij heeft er nogal wat, zoals u weet, een echte duizendpoot -, maar dus ook naast zwaard en fluit enzovoorts ook een bloem draagt. En ga je die bloem nader bekijken, dan is dat altijd een waterplant, een lotus. Die lotus wordt gebruikt als het symbool van openbloeien, want de lotus wortelt, zo zegt men, in het drab van een rivier of een vijver. Hij voedt zich daar, maar pas als hij zich opent, dan ontvangt 'ie de volle kracht van de zon en dan wordt 'ie vruchtbaar. Hier hebben we dus vruchtbaarheid. In het christendom zien we het kruis gebruiken. En waar komt het allemaal al niet naar voren? Maar waar komt het kruis vandaan? - want het is veel ouder dan het christendom. Zeker, het is een symbool van het offer dat Jezus gebracht heeft enzovoorts. Maar waarom vinden we dan kruisen terug tot zelfs in de ruïnes in de Gobi, die dus waarschijnlijk zo'n drieduizend, vierduizend voor Christus hebben bestaan. Waarom vinden diezelfde symboliek terug bij de Hindoes? Waarom vinden we ze op allerhande tekeningen in de woestijn bij de Sahara, de rotstekeningen daar. Het is heel eenvoudig: het kruis geeft aan de vier windrichtingen. Omringd door een cirkel geeft het aan: de levende zon of de totaliteit uiteenvallend in vier gebieden. En we vinden het zelfs ook nog terug bij de Grieken, ofschoon niet zo vaak. En daar vinden we het kruis eveneens: cirkel en daarin een gelijkarmig kruis. En hier geeft het aan: de vier elementen plus de omcirkelende grote kracht der godenwereld. Een symbool is dus eigenlijk niets anders dan een tekenje dat een heel verhaal vertelt. En als er een filosofie is, dan vinden wij in die filosofie altijd ook weer tekens die heel veel te zeggen hebben. Bijvoorbeeld bij de gnostici vinden we heel vaak de slang, weet u wel, in een achtteken, die kop, de staart omvat. Maar wat zit erachter? Als je gaat kijken, dan eet die slang zichzelf op. Hij ligt in een symbool dat voor oneindigheid staat, omvattend alle werelden, dus de godenwereld en de mensenwereld. Hij vreet zichzelf op; alles keert terug tot een. En dan kun je zeggen: ja, is dat nou een gnostisch begrip? Eigenlijk niet. We vinden namelijk dezelfde filosofieën terug. Ik heb de Boeddha zo-even genoemd, de Gautama Boeddha Siddharta. Deze Boeddha ook komt tot een eenwording met Al. En erkent zichzelf als één deel van Al en is dan Al en wil daardoor zichzelf niet meer zijn. En later heeft, ja, dan heeft 'ie het

klooster van de bomen en al die dingen meer, heeft 'ie zijn redevoeringen, maar wat zegt hij? De verdeeldheid is de droom. Wanneer de verdeeldheid echter ophoudt te bestaan, ontstaat de werkelijkheid die de eenheid is. En dan denk je: ja, die man, die, die is dus helemaal één, nee, is 'ie niet. Want zo tegen zijn sterven, dat is rond zijn tachtigste jaar geweest, geloof ik, zegt 'ie tegen Anakananda: laten we naar huis gaan. We gaan naar huis om te sterven in zijn eigen land. En toch is 'ie één. Maar een ogenblik later, dan zegt 'ie tegen zijn leerlingen weer: ja, treur niet om mij, verheug u erom dat ik één ben met Al en zo met u allen. Dus dat is helemaal niet iets wat alleen de christelijke gnostici hebben gekend en als we terug gaan vanaf het boeddhisme naar het vroege hindoeïsme, dan vinden we ook al soortgelijke denkbeelden. En zelfs in de godenleer van de Grieken. Waarom is er ergens de tijd die zijn eigen kinderen heet? Dat is niet alleen maar de dood, nee, het is veel meer dan dat. Het is de terugkeer tot de oorsprong en Kronos is de uitbeelding van de oorsprong en al wat eruit voortkomt. Dat is de stoas verschillende keren verkondigd en er is zwaar over gedebatteerd of het wel of niet juist zou zijn. Maar ja, hoe zijn mensen en hoe zijn Grieken? Wat dat betreft zijn Grieken ook mensen soms. Maar geen discriminatie bedoeld hoor. Kijk naar uzelf, misschien bent u ook wel Griek. Maar de meeste mensen zoeken naar goden, ze zoeken naar machten, magie, de zoeken naar de geheimen die hen als het ware toegang verschaffen tot allerhande gebieden, waar ze zelf niet normaal zouden kunnen leven volgens hun idee. En altijd weer gebruiken ze daarvoor symbolen, want er zijn veel dingen die je eigenlijk niet uit kunt drukken. Kijk naar de bijbel. Driekwart van wat Jezus zegt is een parabel of een puzzel. En met de puzzels weten we niet goed raad, behalve de kerken natuurlijk, die buigen ze allemaal om naar hun eigen richting. Maar de gelijkenissen zijn er uiteindelijk om iets uit te drukken, wat je anders niet kunt zeggen. En dat heb ik met een symbool ook. Wanneer ik een magische cirkel teken en ik zet daarin bepaalde grootheden tegenover elkaar, bijvoorbeeld Tetagrammaton en onder de korte naam 'Jah'. Dan doe ik dat niet alleen maar, omdat die krachten mekaar in evenwicht houden, maar omdat het de structuur is. Ik maak een wérelstructuur en daar geef ik de namen in. Dan zal ik misschien de regerende krachten daar binnenin groeperen en dan kan ik daar spreken van Messiah, maar ik evengoed Teriechion of een ander erbij halen. Alweer, meestal zes namen, maar weer in evenwicht. En wat ik eigenlijk wil, dat zet ik in het midden van zo'n zegel neer. Waarom? Omdat ik hier een kósmos a.h.w. maak. Weliswaar een, noem het fantasie, noem het een geestelijke kosmos, een schijnwereld wat mij betreft, maar ik construeer eerst een evenwicht van krachten en pas wanneer dat bestaat, kan ik het doelstellen, waarop de evenwichtigheid van die krachten kan worden tot een enorme stralende kracht in de richting van het genoemde doel. Dan zeggen de mensen: ja, maar dat is toch onzin. Zeker, het is in zekere zin onzin, maar waarom geven die dingen dan zoveel macht aan mensen die weten wat het is? Ik denk dat dat zoiets is als een receptuurboek. Je weet wel ongeveer welke indicaties er zijn voor het gebruik van bepaalde middelen, maar dan wil je toch even naslaan: wat is het beste? En dan krijg je een reeks formules, en als je nu voldoende van scheikunde weet, weet je precies wat het is en wat het kan doen. Je kunt daarnaast een omschrijving krijgen. Die omschrijving is veel meer, ik zou haast zeggen, een mengeling van veronderstellingen en public relations.

Het zegel nu is voor degene die het wéét, a.h.w. de formule van een bepaalde kracht; én de wijze waarop die kracht gericht en gebruikt kan worden. Voor degene die er minder van af weet, is het iets wat in zichzelf een macht bezit, wat in feite niet waar is. Maar door zijn geloof kan hij daar nog enige kracht aan geven, krachten die hij overigens op een andere manier ook zou kunnen opwekken en zou kunnen uitstralen. Want het is in feite een mengsel van zelfhypnose en zelfsuggestie. Maar wanneer je er helemaal niets vanaf weet, is het onzin. Zoals er heel veel dingen zijn, die voor de een onzinnig zijn en voor de ander betekenisvol. Als je tegen een Russische boer bij Tsjernobyl zegt dat er straling is, dan kun je het hem allemaal voorrekenen, maar die symbolen zeggen hem niets. Hij zegt: ik kan het niet zien, hoe kan het me dan iets doen? Het is dus nodig niet alleen om een symbool te hebben, maar het is ook nodig om dit symbool een inhoud te geven. En daarbij is belangrijk dat het symbool een complete reeks van voorstellingen uitdrukt, dus een complete rééks van begrippen, zodat alleen door de hantering van het symbool in feite een heel complex van begrippen mee tot uiting wordt gebracht. En nu wordt het misschien ook duidelijk waarom we in heel veel gemeenschappen zoveel goden en godinnen aantreffen. Of anders, aartsengelen, engelen en heiligen. We doen dat eenvoudig om daardoor bepaalde krachten een gestalte te geven. En dan maken we er een symbooltje bij. Een Kristoforusmedaille bijvoorbeeld. Een medaille die katholieken laten zegenen en waarvan ze denken dat 'ie dan bescherming geeft op de reis. Een soort amulet. Ja, mag natuurlijk niet gezegd worden, maar ondertussen. Dat diezelfde heilige is afgekeurd, en van de lijst is

afgevoerd, interesseert ze eigenlijk niet eens. Ze dragen dat ding bij zich, want dat is bescherming, een heilige, die in bepaalde gevallen, vooral als ik op reis ben, voor God bij mij intreedt. M.a.w. een kracht die mij beschermt. En dan is het ook duidelijk dat ik die vele goden vaak nodig heb om verschillende functies aan te geven. Waarom moet ik tegenover een Odin een Loti zetten? En waarom moet ik Balder blind laten maken door een mispelboom. Een mispelboom groeit ook en draagt naalden, wanneer de zomer weg is. En daardoor staat die dus buiten het normale proces van de natuur, zoals je dat elders in de loofbossen ziet. Dus een goed symbool. Maar als ik dát zeg, dan moet ik dus zoeken naar een vergelijkbaar symbool om voor een godsdienst iets te vinden wat duidelijk is. En dan hebben we bijvoorbeeld de liefde Gods die wordt gepredikt door de christenen. En de katholieken, die hebben geprobeerd om dat zo duidelijk mogelijk te maken. Wat is het symbool van liefde? Hart. Dus het heilig hart. Jezus als een aankomende koning bijna in plecht gewaad met een hart dat zichtbaar is en waarin dan vaak een kruis bovendien nog is aangebracht. Hier wordt een heel verhaal verteld over Jezus die gestorven is voor de zonden der mensen. Dat allemaal zit vast in dat ene beeld. En wanneer ik er gewoon een kruis maak, al is het maar van twee takken, en ik hanteer dit in een christelijke gemeenschap, dan is het: Jezus die voor ons aan het kruis gestorven is. En wanneer ik ga kijken, bijvoorbeeld bij de Lama's, dan zullen we zien dat daar een lama zit en die krijgt dus de mogelijkheid om met een kwast een ander aan te raken. Onzin, hè. Stel je voor: de paus met een pleeborsteltje iedereen op zijn kont slaan... Maar de betekenis daarvan is weer anders. Kijk, deze man is een zeer verheven, dus zeer sterke geestelijke kracht. Hij wordt omringd door zijn manas, zijn uitstraling zeg maar. Wanneer hij nu onmiddellijk een mens aanraakt, dan is dat een zó'n sterke invloed, dat het veel meer is dan een zegening, dan is het een dominantie. Daarom gebruikt hij het middel van de kwast om aan te raken. Iets wat we trouwens ook in de groene magie in Afrika bij veel tovenaars nog zien en zelfs bij staatshoofden. Mensen met manas, een ander aanraken doe je daarmee, tenzij hij zo sterk is dat hij je persoonlijkheid kan verdragen. Dus dergelijke dingen hebben hun betekenis. Waarom bijvoorbeeld in de protestantse diensten geen heilige beelden, maar vaak geneens een kruis. De symbolen worden voor de mensen tot een persoonlijkheid. De God daarachter wordt niet beseft. Dus willen we alles weghalen wat tussen ons en God zou kunnen komen. Het enige wat er dan nog tussen staat, is de dominee. En dan gaan we toch kijken: we moeten toch iets hebben. En wat doen we dan? Dan gebruiken we het alziend oog en de driehoek, de drievuldigheid, de drie facetten van het goddelijke in zijn openbaring en het alwetende, het oog dat er in het midden zit. En als we naar de Islam gaan, dan zal opvallen dat ik daar eigenlijk weer te maken heb met dingen die afgeleid zijn van andere godsdiensten. We oriënteren ons in de richting van Mekka. Maar wat vinden we daar? Een nis. Geeft die alleen Mekka aan? Nee, eigenlijk niet. Hij geeft gelijktijdig de leer, de kracht van de profeet aan, zoals deze bevestigd is voor hen in de Kaäba, waarvan we rustig allemaal weten, ook de islamieten, dat het een meteoriet is. Wanneer ik kijk, dan gebruiken ze geen versieringen, tenminste geen voorstellingen van mensen e.d. Dat is bij verschillende geloven verboden. Want die voorstelling zou weer tussen de mens en God kunnen treden. Maar die relatie tussen de mens en God kun je wél uitdrukken en dan gebruik je daarvoor in feite een soort mathematische structuur. En als u gaat kijken in een of andere moskee met zijn versieringen of u gaat kijken in het Alhambra, dan zult u ontdekken dat in de wijze waarop men met zuilengangenwerk, maar ook met versierde betegelingen, met combinaties van elementen werkt, bijvoorbeeld water, lucht, licht, dat je niet alleen tot een uitzonderlijke schoonheid kunt komen, maar tot een gevoel van eventjes los zijn van de wereld, dus meer verwant zijn met God. Het symbool is in de religie eigenlijk het stenogram van de leer. Het zijn de paar haaltjes, waarin het hele verhaal verteld kan worden. En dat is erg belangrijk dat iedereen weet wat ze betekenen, maar er zit wel één ellende bij natuurlijk. Dat moet je het ze ook leren. Als de mensen de symbolen kunnen lezen, dan kan degene die symbolen uitlegt, geen macht meer bezitten. Maar wanneer ik zorg dat ze net precies níet weten wat elk symbool voor zich betekent, dan kan ik het uitleggen op mijn manier en daar macht aan ontlenen. En dat kun je vinden in heel veel dingen. Ga naar Japan toe, waar we de shinto hebben onder meer. Het zijn allemaal op, in feite op natuurkrachten gebaseerde rituelen. Maar al worden ze nog zo mooi uitgevoerd, het is en het blijft ergens iets wat je ondergaát. En alleen wanneer het gaat om het róepen van de kracht, dan mag je zelf ook wat doen. Dan mag je misschien op een gong slaan of met je hoofd bonzen of wierookstokjes aansteken of iets dergelijks. De mens heeft symbolen nodig, omdat ie het symbool i.p.v. de werkelijkheid kan zetten. Nederland heeft ook een symbool, de koningin. En als we de koningin nu boven alles stellen, dan kunnen we haar ministers veel meer vergeven dan wanneer ze er niet zou zijn, begrijpt u wat ik bedoel?

En zo is er een God en we kunnen die God alles toedichten, zolang we een symbool hebben, waarin we een facet van die godheid a.h.w. kristalliseren. Of dat nu de wet is of dat de uitverkiezing is, of misschien het alleen zaligmakende, het hindert niet. Zolang we het symbool hebben, kunnen we de werkelijkheid daarachter vergeten. En dan zullen we zelfs de dingen, die eigenlijk heel natuurlijk zijn, wanneer je er even over nadenkt, die zullen we vervreemden. Ga maar kijken bij ontzettend veel groepen en sekten in het christendom. Hier worden in feite de belangrijkste regels en wetten niet ontleend aan het evangelie, maar aan de interpretatie die we in de brieven van de apostelen in de Handelingen aantreffen. En toch zijn dat géén goddelijke uitingen. Ga kijken naar de islam. De koran is in zijn wezen en in zijn tijd absoluut ideaal. Gezien de manier waarop mensen leefden, is dat werkelijk een terugkeer naar rechtvaardigheid, naar welwillendheid, respect voor de wet, ontkenning van absolute zelfzucht. Zelfs de rechten voor de vrouw zitten erin ingebouwd. Maar kijk nu naar de islamitische groepen die onderling elkaar soms nog zwaar bestrijden ook. De volgelingen van Ali en van Hoessein.

Wat telt hier? Niet meer de koran, al ontleent men daar zijn gezag aan. Nee, de interpretatie van een volgeling, waarbij beide volgelingen zich de opvolgers noemen van de profeet en hun volgelingen wijs maken dat de ander helemaal niets weet. Zoiets als de splijting bij de christenen, die eigenlijk al stamt uit het jaar tweehonderd na. Aan de ene kant de mensen die hun symbolen vinden in het evangelie en aan de andere kant de bronfitten(?), die hun symbolen juist vinden in de onbenaderbaarheid van het evangelie. Resultaat zijn een aantal splitsingen geweest en later ook de vervolging van de Albigenzen enzovoorts, enzovoorts; degenen die werkelijk wilden leven volgens het evangelie. En als u gaat kijken bij welke godsdienst ook, u zult altijd hetzelfde aantreffen. Zelfs de natuurgodsdienst van de indianen van eens. Eens was het de eenwording van de mens met de aarde, met de zon, met de lucht, de wind, het water. Maar toen er problemen kwamen, blanken, toen waren er een hele hoop medicijnmannen die ineens veel meer hadden. Zij haalden daaruit niet meer het gevoel van levensbetekenis, levenskracht, zij haalden daaruit macht, 'onkwetsbaarheid'. En wat eens het wapenteken was voor de zon en het water, werd samengevoegd op een nieuwe manier en betekende oproep tot de strijd. Waar u ook komt, u zult hetzelfde aantreffen. Natuurlijk, er zijn symbolieken bij, waarvan je denkt: ja, dat is toch wel interessant. Er zijn mensen, mensengemeenschappen o.a. in Midden-Amerika en Zuid-Amerika, die eigenlijk aan een soort voorouderverering doen. En die dorpen, die nemen dan pyotel, ja, cactusderivaat eigenlijk, waarmee ze gezamenlijk in een soort trance gaan om te spreken mét hun voorouders, om te weten wat ze moeten doen en voor hen werkt dat.

En ook hier is dan weer de bloem van die bepaalde cactus het symbool geworden voor de goedkeuring, maar ook de samenwerking met de voorouders en alle hogere krachten die erachter staan. En zelfs wanneer je gaat kijken in de meer magische, denk aan de Voodoo bijvoorbeeld. Daar vinden we een godin, die de liefde is en de huiselijkheid. We vinden ook een God die in feite de dood is, de bekende baron, u weet wel, Samedi, baron zaterdag.

Wanneer je nu een symbool maakt van de dood, wat doe je dan? Je neemt een kruis, maar het is een godheid, dus je trekt hem een frak aan, en je geeft hem een hoge hoed. Dát is het symbool en dan worden de dingen die je als aankleding hebt gebruikt ook een symbool van macht. En dus zijn er bepaalde magiërs, die dan in zo'n frak en met zo'n hoge hoed en soms zelfs nog met een wit geschminkt gezicht rondlopen en in feite de dood uitbeelden en daaraan een enorme macht en invloed over degenen die ze kunnen suggereren, voor zichzelf ontlennen. Het zijn allemaal dingen waarbij je zeggen moet: ja, aan de ene kant drukken de symbolen hele verhalen uit, aan de andere kant zijn ze maar al te vaak tot machtsmiddelen geworden. Nou, nou zal ik eens kijken of u wat te zeggen hebt.

❖ *Zijn er nu ook nieuwe symbolen aan het ontstaan?*

O ja, symbolen zijn er altijd. Een van de nieuwste symbolen van deze tijd, althans dat zal het worden, is de breakdance en weet u waarom? Omdat de breakdance in al zijn kapriolen in feite een soort gebondenheid, om niet te zeggen een mechanisme weergeeft en als zodanig duidelijk maakt dat de mens zich verwant voelt met de machine. Ja, eigenlijk een verlengstuk of de uitdrukking van een machine soms wordt en hij weet het zelf niet eens dat 'ie het schept, maar het is er wel. En wanneer we kijken naar andere symbolen. Hoeveel meesters zijn er op het ogenblik niet? Het idee van de geestelijke leider, de goeroe, waaraan ik mij moet onderwerpen, je vindt het overal. Waarom? Omdat de mensen niet meer in staat zijn de zin, de betekenis van hun leven, hun eigen eenheid met kosmos en aarde te beseffen. En ze zoeken dan naar een figuur die daarvoor in de plaats kan treden. En dan wordt een Mahirishi of iemand anders, wordt in feite een symbool dat als werkelijkheid wordt benaderd en vereert, maar uitdrukt de onvolledigheid die je

in jezelf vindt en die je aanvult door dat buiten jezelf te projecteren. Dus ja, nieuwe symbolen ontstaan voortdurend en nog meer. En ja, kijk naar uw eigen reclame. Hoeveel symbolen vindt u dáárin altijd niet terug? Of dacht u werkelijk dat het bijna blote meisje bij de auto hoorde? O nee, die tijd is voorbij, neem mij niet kwalijk, ik zit op twintig jaar terug. Maar nou, op het ogenblik heb je een auto die schoner is en zuiniger is. Een auto die eigenlijk zó gemakkelijk is, dat 'ie eigenlijk vanzelf schijnt te rijden. Of de auto die zo schoon is, dat rond hem de natuur helemaal opbloeit, kortom leugens genoeg. Maar ook hier gebruiken we bepaalde symbolen, als middelsymbolen. Maar net zo goed ook wanneer we weten dat het eten, dat we serveren, niet te vreten is; dan vinden we iets anders: de ménselijkheid. Die wordt dan het symbool van wat goed is, en: is er ergens nu een gelegenheid, waarin men zó vriendelijk en zó voorkomend is en iedereen altijd voor je klaar staat..? Dan neem ik de vette appel op de koop toe, menen ze. Dus ook hier weer symbolen, waarbij waanvoorstellingen eigenlijk in de plaats worden gesteld van de werkelijkheid. En dat kunt u in elke reclame zien. En zolang als zakelijkheid, en dus economische groei, een afgod blijft van deze tijd, want de mensen beseffen nog steeds niet, dat, als iemand zélf teveel eet, dat 'ie dicht groeit en een hartverlamming krijgt, en ze denken dat je dat economisch als mensheid wél kunt doen zonder dezelfde kwalen te krijgen. Maar goed, zo zie je dus dat er ín deze tijd ook symbolen zijn en vreemd genoeg dat die symbolen altijd gebruikt worden om te manipuleren, om macht uit te oefenen. De gebondenheid met je eigen volk is normaal. U hoort bij een bepaalde gemeenschap door taal, door gebruiken, kortom, doordat je elkaar beter verstaat dan anderen. Maar nu wordt het plotseling 'vaderland' of 'moederland'. Ja, wat dat betreft bestaat de gelijkgerechtigheid al enige tijd hoor in de taal. Waarom dan deze termen? Ons moederland, ons vaderland verdedigen; moederland, de vijand wil ons verkrachten; vaderland, wij moeten helden zijn... Symboliek. Precies hetzelfde, 'onschendbaarheid', de Nederlandse maagd. Het zijn allemaal dingen, waarbij je zegt: ja, heeft dat zin? En in de moderne godsdienst zien we een neiging om op diezelfde richting in te gaan. De geestelijke van vandaag spreekt de tale des volks. Latijnse missen zijn voor velen al uit den boze. Leken moeten deel hebben aan.., want onze verbondenheid moet worden uitgedrukt. Als we beseffen dat we er allemaal bij horen, zijn we sterk. En, omdat je niet godsdienstig kunt zijn, zonder ook politiek betrokken te zijn, ligt er dan op de achtergrond, houden we zo onze macht. Mag je niet zeggen. Maar het bestaat in deze tijd. En in deze tijd zien we ook weer hoe bijvoorbeeld verering van de Daimon, de held, eigenlijk in Japan weer opgroeit. Waarom? Omdat de zakenrijken langzaam maar zeker te doorzichtig omkoopbaar zijn. En zijn geen onfeilbare goden van welvaart meer, dus hebben we nu helden nodig om draken te verslaan en om de wolven te verdrijven en de vossen vooral, die 's nachts als spoken rondwaren. Zo is dat toch? Dus als u vraagt zijn er tegenwoordig géén symbolen? Nou, neem maar sikkel en hamer bijvoorbeeld, die staan voor de arbeider van de fabriek en van het land... Je zou ook kunnen zeggen: ze slaan voor het commentaar dat je krijgt, als je commentaar gééft en het lot dat je wacht, als je dóórgaat. Maar het laatste wordt er gewoon niet in gezocht. En zo ook bijvoorbeeld het heilige woord democratie. Democratie, wat is dat eigenlijk anders dan een ambtelijk stelsel, dat via gekozenen het volk regeert. En als je je dat goed realiseert, weet je dat je eigenlijk niks in te brengen hebt. Alleen de manier waarop het wordt voorgesteld, die kun je beïnvloeden, maar nooit het feit. En daarom verdedigen we de democratie, want 'dat is geen dictatuur'. Nee, dat is waar. Bij een dictatuur is er één man die de verantwoordelijkheid draagt voor alles wat anderen doen in zijn naam. En in de democratie zijn er zéér vele mensen die uit naam der democratie doen wat zij goedachten en anderen voor de kosten op laten draaien. Dat is het verschil. Dus praat me niet over moderne symbolen, het stikt ervan. En neem nou alleen bijvoorbeeld, wat hebben we ook weer, ja, racisme, nazisme en dergelijke. Die térmen, discriminatie. Als er één discriminerend woord bestaat, is het discriminatie, want het wordt gebruikt voor elke uitdrukking die een ánder gebruikt en die jij niet prettig vindt, of die waar is of niet. Dus ja, u hebt andere symbolen, er zijn minder goden misschien in deze tijd. Maar de meeste van uw godsdiensten zijn ook langzaam maar zeker economische stelsels geworden met achterliggende ideologieën die nooit waargemaakt kunnen worden, dus... het verschil is niet zo groot. Voldoende?

❖ *De betekenis van de graal als symbool?*

Ja, eigenaardig genoeg is de graal een symbool dat betrekkelijk laat opkomt. Ik meen dat het het eerst gehanteerd wordt door de vroege Waldenzen in 900 ongeveer. Het zou een kelk zijn waarin het bloed van Jezus opgevangen zou zijn. Voor ánderen, die begrijpen dat 'dát niet in de bijbel staat en niet in het evangelie, dús niet waar kan zijn', wordt het de avondmaalsbeker. Deze graal is het onvindbare. En omdat het zo mooi religieus is, kun je er héél veel mee doen en hoeft je dus

niet, zoals bijvoorbeeld de vroegere alchemisten de heft van je tijd te verdoen met het schrijven van verhandelingen, waardoor blijkt dat bepaalde dingen in het alchemisme in feite christelijk zijn. Met die kraal kun je dus stellen: het onbereikbaar doel. Maar wat is de graal in wérkelijkheid? Het is datgene, waarin, wat men noemt, de goddelijke genade of het goddelijk licht, bevat is. En waar is die te vinden? In jezelf. Maar pas wanneer je rijp bent. En tot die tijd jaag je een ideaal achterna. Pas wanneer je beseft dat het ín je bestaat, en dat je het zélf waarmaakt en leeft en dat het dan dóór jou er inderdaad is, dan maakt duidelijk dat die graal dan het symbool is in feite van het goddelijk licht dat in ons allen woont. Maar als u bijvoorbeeld Parcival, een aardige weergave van de graallegende, alleen Wagner, ja, is niet zo ín misschien, hè, maar hij heeft het dan toch heel aardig opgezet, die mystiek van Parcival is eigenlijk dat je de graal kunt ontmoeten zonder ze te herkennen voor wat ze is. En dat je dan verder gaat de graal te zoeken, terwijl je haar ontmoet hebt. Misschien zou je kunnen zeggen: in het leven van een mens komt altijd een ogenblik van zelfvergetelheid, waarin hij alleen maar gelukkig is zonder te weten hóe, waaróm of zelfs wie hij is. En hij blijft altijd gekweld door weemoed naar dat ene en hij zoekt het buiten zich, niet beseffend dat hij voor een ogenblik met zijn eigen innerlijke werkelijkheid in contact is geweest. Dus de graal, ja, in het christendom gebruikt, later, wanneer was dat? - eind 1400, begin 1500 -, werd de graal gebruikt om allerhande mooie legenden, koning Arthur, en de ridders, weet u wel, enzovoorts, werd gebruikt om dus een bepaalde vorm van ridderlijkheid, maar gelijktijdig in feite van slaafse gehoorzaamheid aan de vorsten te prediken, in de romantisch aanvaardbare termen. En u ziet, dat, wanneer ze dán op zoek gaan naar de graal, ze dus in feite een opdracht proberen te vervullen, waardoor ze God tot hun koning brengen. En daar is het eigenlijk al een politiek wapen geworden. Het is zelfs bekend dat men de ronde tafel heeft vervaardigd in de tijd dat het propagandistisch zo belangrijk was, ofschoon iedereen kan bewijzen dat 'ie wel oud is, hij bestaat geloof ik nog, althans het blad ervan, maar dat 'ie verwerkt is op een wijze, die hoort bij ongeveer 1300, 1400 zeker, op zijn jongst, en heel waarschijnlijk zelfs later, dus aan het einde 15de eeuw, uit 1400zoveel. En men heeft dat gemaakt om te laten zien dat de ridders er waren, en waarom? Omdat u de baronnen van Engeland, neemt u het me niet kwalijk, als u soms anglofiel bent, maar nu niet bepaald ridderlijke, maar meer egocentrische kwaliteiten bezaten in die tijd, heel vaak nog ondersteund door door inteelt verkregen geestelijke zwakte van vele van de leden. Dus hier had men behoefte aan het symbool. En die graallegenden zijn dan later weer gegrepen door bepaalde schrijvers, en die hebben er dan weer de droom van gemaakt van het onbereikbare ideaal, dat we toch ééns, meestal aan het eind van onze reis, bereiken. Een aardig voorbeeld kunt u vinden bij Kipling, die iets van die graallegenden op zijn eigen manier heeft verweven in het boek: 'Kim'. Hier wordt een lama aangetroffen, die ronddoelt overal, een hele goeie man, en hij probeert ontzettend onthecht te zijn, enzovoorts, enzovoorts, maar hij zoekt naar de rivier van de pijn. De Boeddha zou eens een pijn hebben afgeschoten, toen 'ie nog prins was en waar hij terecht kwam, zou een rivier zijn ontstaan. En wie in die rivier valt of zich daarin baadt, is gereinigd en is van het lot, van het mens zijn, van het rad des levens dus bevrijd. Nou, en die goeie man, die sukkelt overal verder, overal verder en hij wordt eigenlijk verleid om mee te werken onbewust aan spionageopdrachten en op een gegeven ogenblik overlijdt 'ie van uitputting, midden in een woestijngebied, in de bergen ergens in Afghanistan. En op het ogenblik dat 'ie sterft, begint 'ie ineens hard te lopen even en hij strekt zijn armen uit en hij zegt: o, ik heb mijn rivier gevonden, en hij valt dood. Voor de meeste mensen, die nog steeds strijden met hun aardse wezen, is de graal alleen bereikbaar, wanneer ze de stof verliezen. Een mooie conclusie, vindt u niet? Voldoende?

❖ *Mag ik ook een vraag stellen of kan het na de pauze?*

Nou, als u hierover vragen te stellen hebt, doet u het dan nu maar.

❖ *Ja, ik weet niet of het ook een symbool is. Als men gedurende een bepaalde tijd emoties overbrengt op een voorwerp, kan dit voorwerp dan uiteindelijk het voertuig worden van een elementaal?*

Van een elementaal misschien niet.

❖ *Nee, van wat wel?*

We hebben hier te maken met een magisch verschijnsel. Zoals u weet, is materie in feite een hele grote leegte, waarin kleine deeltjes onnoemelijk snel rondcirkelen en voor degene die dat bekijkt, vastheid doen ontstaan. In die ruimte zijn onderling, zeg maar zwaartekrachtuitwisselingen, het is niet helemaal juist. Het zijn spanningsuitwisselingen, zwaartekracht en nog andere stralingen. En die kun je nu, door daar gevoelens in te leggen, modiëren. U verandert dus iets aan de uitstraling, de norm van uitstraling wordt anormaal. En dan wordt zoiets de dráger van die

emoties en zal die emotie zodanig uitstralen, dat daardoor een evenwichtvestoring bij ánderen tot stand kan worden gebracht, die het voorwerp beroeren of zelfs maar in de omgeving zijn. En wanneer dat eenmaal het geval is, ja, dan zitten we dus met iets dat vanuit bijgelovig menselijk standpunt bezielde lijkt te zijn, ook wanneer dat geen reële bezieling is. Denk aan een poesakakris. Zo'n kris is bezielde, maar niet met een godheid of met een geest, maar met het geloof plus het ritueel dat door de vervaardiger wordt gehanteerd en de aanvaarding van de bezielende door de omgeving. En als een poesakakris wél wordt gemaakt, maar onmiddellijk naar Europa komt, is ze niet bezielde. Maar als ze enige tijd gedragen is door mensen die daarin geloven, vereerd is door mensen die erin geloven, geleefd heeft in een gemeenschap, waarin men daarin gelooft, dan bezit ze inderdaad de krachten die eraan werden toegeschreven, vóór deze mensen en allen die voor een dergelijke uitstraling gevoelig zijn. Voldoende?

❖ *Hebben bepaalde relikwieën zoals het zwaard of de mantel van Mohammed, baardhaar, voetstappen e.d. ook nog enige echte uitstralingswaarde of voornamelijk symboolwaarde?*

Ja, ze zijn een concretisering van een voorstelling die in de mens leeft en die door het aanschouwen ervan een zelfbevestiging aanvaardt. M.a.w. de gelovige die het relikwieschijnt, heeft het gevoel daarmee verbonden te zijn, brengt zijn geloof daarop over én zijn verwachting, en de kracht die uiteindelijk daarin ontstaat, en meestal nog in de omgeving, - omdat men dat heel vaak in sieraden of met edelstenen of iets dergelijks omgeeft - dat weerkaatst dat en brengt dus ook nog werkingen teweeg. Dus er zijn delen, relikwieën van het heilig kruis, die nooit het kruis hebben gezien, alleen een veertiende eeuwse timmerman. Maar ze zijn als zodanig vereerd. En het wonder dat een dergelijke relikwie bij iemand die eraan gelooft, wonderen kan doen, namelijk een verandering van psychisch evenwicht tot stand brengen dat zelfs in een fysiek evenwicht weerkaatst kan worden. Voldoende?

Of moet ik u gaan vertellen dat je een heel aardig chalet kan bouwen van alle splinters van het heilige kruis die over de aarde verspreid zijn geweest. Dat wist u waarschijnlijk allang.

❖ *Ik wilde vragen: wij denken wij mensen, wij denken in woorden. Zijn woorden niet eigenlijk altijd symbolen, want het lukt mij niet om altijd te denken in voorstelling.*

Woorden zijn alweer een soort steno, waarin we overigens zeer onvolledig ons besef van werkelijkheid uitdrukken, maar dan wél sterk gekleurd door onze emoties, gevoelens, of voorgaande ervaringen. M.a.w. de taal is een communicatiemiddel, maar communicatiemiddel, dat zoals elk van die middelen door een zó grote eenzijdigheid wordt bevat dat het nooit zeker is dat de bedoeling van de spreker door de luisteraar inderdaad zuiver wordt ontvangen. Voldoende?

❖ *Wat is er van waar dat ik gelezen en gehoord heb, dat 'in den beginne alleen het geluid was'?*

Ja, dat hoor je overal en is het waar of is het niet waar. Eén ding is zeker: In het begin was er alleen een potentie, een energie in perfect evenwicht. Door een verstoring hiervan ontstond het eerste gebeuren. En het is waarschijnlijk dat het eerste wat gebeurde daarbij nog betrekkelijk laag frequent was, dat hierbij dus stralingsgolven ontstonden die je met geluid zoudt kunnen vergelijken. Daarna echter ontstond een steeds grotere versnelling, waarbij de eerste wervelingen, de eerste deeltjes ontstaan en krijgen we licht. En uit het licht ontstaat dan de explosie a.h.w. die nog steeds meer materiedeeltjes sámenbrengt, maar hen gezamenlijk weer in werveling brengt en zo ontstaan de eerste sterren. Dus in feite zeg maar trechtervormige nevels als je je dat voor kunt stellen, die zó snel wervelen dat ze uiteindelijk ineensstorten en massa worden. Dus in die zin, ja, het is wel waar. En we kunnen ook zeggen: Is het waar dat God in zeven dagen de wereld heeft geschapen? Nou, dan heeft 'ie zeker nooit bij een vakbond gehoord... Maar alle gekheid even terzijde, als we zeggen dat we de perióde van ontstaan ván de aarde in een zevental hoofdfasen kunnen verdelen, dan is dat redelijk juist. En als we dan kijken wanneer dus die zeven fasen afgelopen zijn, dan moet dat tussen de 6 en 4 000 jaar v. Chr. hebben gelegen, omdat vóór die tijd nog voortdurende veranderingen gaande waren. Maar vanaf dát ogenblik dus een zekere stabiliteit is ontstaan, geen groot uitsterven meer, geen opvallende mutaties van dieren of planten meer.. En ja, dan krijgen we dus de eerste modeshow, Adam en Eva. Wat vind je: Is dat nou beter een kastanjeblad of een vijgeblad?..

Symbolen van een werkelijkheid die ergens wél bestaat, maar die pas zin krijgt, wanneer je gaat begrijpen dat Adam of Adamos niet staat voor één mens, maar staat voor een tóestand van mens zijn. Adam was een wezen dat wandelde met God bijvoorbeeld. En dan zien de meeste mensen, zien God heel gezellig naast een naakte vent rondsjoeken, weet u wel: wat zien de zebra's er

vandaag leuk uit; O, en daar, de sering doet het ook aardig;.. onzin. Wandelen met God is de verbondenheid met de oerkracht van alle dingen bezitten. En als 'ie dat verliest, dan komt dat omdat 'ie zich zo zeer van zichzelf bewust wordt, dat hij daardoor God niet meer kan aanvaarden als een deel van zichzelf, maar ziet als iets wat buiten zichzelf bestaat. En dat is dan de zondeval. Het staat er allemaal heel duidelijk, als je het kunt lezen, maar het zijn symbolen. Tja, ik geloof dat ik u al aardig wat symbolieken op brood heb gegeven. En nu zou ik dat kort willen afronden: kijk, wanneer wij zeggen: godsdiensten en symbolen, dan zeggen we: Een godsdienst in zichzelf is een symbool van de behoefte van een mens om zijn afhankelijkheid van het onbekende uit te drukken. Want de godsdienst is niet in wezen de leer. Een godsdienst is in wezen een innerlijke behoefte van de mens, een gevoel van onvolledigheid, onmacht en onvolkomenheid, dat hij probeert te suppleren door iets aan te nemen en te dienen. Het dienen is een onderwerping aan, maar gelijktijdig het verkrijgen van beschermingsrechten, zoals vroeger de dienaar op leven en dood, de dienaar en slaaf van zijn meester was, maar de meester wél verplicht was om zijn dienaar met alle krachten en middelen tegen aanvallen van anderen te beschermen. En het is heel duidelijk dat uit dergelijke systemen altijd symbolen zullen ontstaan en dat die zich altijd verder zullen ontwikkelen en vermenigvuldigen. Maar dit betekent dat de macht van de godsdienst over de mens niet meer gebroken kan worden door een koude werkelijkheid er tegenover te stellen. Het enige wat je dan kunt doen is: ándere symbolen gaan hanteren in dezelfde trant, waarin de godsdiensten dit doen, maar waarbij de inhoud een andere is en waarbij die inhoud aan steeds meer mensen bekend kan worden gemaakt. En dan krijg je inderdaad groeperingen die hele boeken, dikke boeken vol hebben, met allerhande symbolen. Alleen al van de slang zijn er geloof ik in de zwitsers-duitse versie over de veertig. En zo kun je verder gaan.

Al die symbolen hanteren we om duidelijk te maken wat er bestaat, om terug te keren van een toch wel zeer extreem uitgedrukt dualisme, God-duivel, naar de erkenning van overkoepeling-verbondenheid ik-God-één. En wanneer je die kant uitgaat, dan heb je eigenlijk geen symbool meer nodig. Waar het symbool nog noodzakelijk is, bestaat het begrip niet volledig. Maar waar het begrip eenmaal deel van het wezen is geworden, is het symbool overbodig geworden. Zoals een beleven van God door elke mens alle godsdienst overbodig zou maken. Vandaar dat zoveel mensen hun best doen te zorgen dat het nooit zover zal komen. Ik dank u voor uw aandacht. Goedenavond.

VRAGENGEDEELTE

Zo, goedenavond vrienden. U weet, persoonlijke vragen worden niet behandeld, dus voor de rest, vraagt u maar en wij proberen er niet omheen te draaien. En als het mij niet lukt rechtuit te antwoorden, zal ik het proberen rechtuit te zeggen. Schriftelijke vragen gaan voor, andere vragen later.

❖ *Volgens Krishnamurti is een mens geen individu, omdat de inhoud van het bewustzijn bij de meeste mensen hetzelfde is. Waarom denkt de mens dat hij een individu is?*

Kijk, als je droomt dat een pond lood op je tenen valt, doet het ook pijn. Anders gezegd: als je het nou heel eenvoudig neemt: Mensen zijn in feite een gemeenschappelijk bewustzijn, waaruit elk datgene ontleent wat behoort bij zijn functie plus ervaring en inhoud. Nu kun je zeggen: daardoor wordt de mens een individu, want hij is niet volledig gelijk aan een ander. Maar je kunt ook zeggen: hij is mens, want hij behoort tot dit totale bewustzijn. Maar als je dan dat totale bewustzijn bekijkt, dan blijkt het weer verwant te zijn met andere soortgelijke groepen die elders bestaan of in een andere vorm op de wereld bestaan. En die blijken samen ook weer een geheel te zijn en zo kun je verder gaan. Wanneer je dus zegt: de mens is geen eenling, geen individu zonder meer, dan ben ik het er mee eens. Maar wanneer je zover gaat te zeggen: dús ben je dat helemaal niet, dan zeg ik: wacht even, want je eigen ervaring telt mee. En je moet dus vanuit jezelf leven, maar je moet nooit alleen vóór jezelf leven, omdat je in al wat je bent, afhankelijk bent van al datgene wat er om je heen bestaat. Voldoende?

❖ *Geloven pausen (de huidige bijvoorbeeld) - en andere hoogwaardigheidsbekleders -, echt dat zij een soort voortzetting van de Christusfiguur zijn en dat ze na hun dood in de hoogste hemel komen?*

Nou, ze zijn geen directe opvolger van de Christus. De pausen beschouwen zichzelf als de opvolgers van Petrus, de eerste bisschop van Rome, die een primaat zou bezitten, maar dat is pas 322 ná Christus bepaald, t.a.v. alle andere bisschoppen. Dus de eerste onder zijn gelijke zijnde en niet de heerser over allen. Dat is er pas later in de vijftiende eeuw bijgekomen. En de onfeilbaarheid van de paus, die stamt zo van begin 1800. Dus u ziet, voordat de pausen bewezen

dat ze het mis konden hebben, moest het al 1800 zijn. Nou, en wat hebben we nog verder? Geloven ze het echt? Ze geloven dat ze uitverkoren zijn daartoe. Want als ze dat níet zouden geloven, zou hun héle leven met alles wat er aan vooraf is gegaan - en dit is lang niet altijd alleen maar prettig geweest, dat moet je goed onthouden -, dat zou nutteloos zijn. Soms geloof je in een geloof, omdat dat geloof je enige rechtvaardiging is voor wat je bent. En ik denk dat dat bij de meeste pausen wel het geval is. Of ze daarbij denken in de hemel te komen, ik weet het niet, maar ik dacht dat de hemel de enige eeuwige zender was zonder pauzeteken. Dus, zoekt u het maar uit.

❖ *Vonden de christenvervolgingen in de arena op de plaats van het Colosseum plaats, of daar waar nu de Sint Pieter staat (Vaticaanstad)?*

In het Colosseum zijn inderdaad ook christenen opgeofferd, daarnaast op vele andere plaatsen. De Christusvervolging is een tijd lang zo algemeen geweest, dat ze dus op véle plaatsen, niet alleen in Rome, maar ook daarbuiten, zelfs in garnizoensplaatsen van de Romeinen dus, zijn vervolgd, verbrand, voor de wilde dieren gegooid etcetera. Het was een tijd lang in de mode. En ja, waar het Vaticaan op het ogenblik staat, niet precies waar de Sint Pieter staat, maar vlak daarbij, waar op het ogenblik die vaticaanse tuinen zitten. U weet wel, waar dat zwembad uiteindelijk er toch nog net niet helemaal zo is gekomen, als deze paus wilde. Maar ja, hij begon pas, dus hij had al moeite om het hoofd boven water te houden. En daar zijn dus o.a. avondverbrandingen, kruisiging dus gevolgd door verbrandingen, de levende fakkels e.d., die hebben daar als schouwspel geboden(?). Voldoende?

❖ *Wat zou de taak van de kunst moeten zijn of heeft kunst geen taak? Wat is de essentie van klassieke muziek, wat van jazzmuziek?*

Ja, ik zou haast zeggen: Kunst heeft geen taak buiten eerlijk zichzelf te zijn en God zou ik daar verder niet bij willen halen. De kunst zien als een propaganda-apparaat lijkt mij volledig foutief. In feite is ware kunst, onverschillig op welk terrein, de taal van de ziel spreken in zodanige lijnen, woorden of klanken, dat hierdoor voor anderen een gelijksoortige gevoelsbeleving mogelijk wordt. Dan, wat is het verschil tussen klassieke muziek en moderne muziek? Ja, je zou kunnen zeggen: de klassieke muziek heeft één voordeel: degene die ze hebben gecomponeerd, zijn dood. Maar ik geloof dat je van de muziek kunt zeggen: de klassieke muziek spreekt in de mensen allerhande melodische elementen aan, met uitzondering misschien van Bach, die wel weer emotioneel aangrijpend kan werken, en is vaak beeldend, voorstellingwekkend. Moderne muziek is dat vaak niet. En er zijn bepaalde klankcombinaties in de modernste versies die de jeugd ambieert, welke eigenlijk niets anders zijn dan het oerwoudritme, verrijkt met kreten waarin niemand helemaal gelooft. Voldoende?

❖ *Hoe kan een mens in zeer korte tijd (zeg vijf minuten) een enorme ontspanning ondergaan, a.h.w. volledig uitrusten, grote hoeveelheden levensenergie opnemen?*

Ja, ik heb er nooit een klok bij gezien, maar de eenvoudigste methode is deze: Zorg dat niets uw lichaam beknelt. Tegenwoordig hoeft je niet meer te zeggen: 'dus zonder korset' tegen de dames en heren ook: de broeksriem niet te nauw aanhalen dan. Leg je neer, als je daar de gelegenheid toe hebt, zo mogelijk helemaal lijnrecht, dus niet het hoofd veel hoger of zo, adem diep in en uit en stel je voor dat je tenen, je dijen enzovoorts, naar boven toewerkende dus, en ook je armen ook weer naar boven toe werken, naar binnen toe werken, beter gezegd, dat die volledig ontspannen zijn, dat alles rustig wordt, dat je hart rustig wordt, dat je gedachten vervagen, en laat het dan, en blijf ongeveer, ja, nou, drie, vier minuten misschien, liggen, terwijl je die ademhaling dan automatisch laat gaan, dus ook niet meer met attentie, diep ademhalen of zo. En wanneer je dan weer bijkomt, het gevoel hebt 'ik moet weer verder', géén plotselinge bewegingen maken, maar langzaam je eens een beetje uitrekken a.h.w., nog eens een keer de spanning a.h.w. van je áfgooien en dan in een redelijk tempo overeind gaan staan en dan, wanneer je staat en níet eerder, nog eens een of twee keer heel diep ademhalen, adem inhouden, daarna stootsgewijs uitgooien en dan aan de slag gaan. En u zult ontdekken dat het dan inderdaad heel aardig werkt.

❖ *Hebben steden een eigen aura?*

Steden hebben een eigen sfeer. Sfeer is iets anders dan aura, omdat een aura een levensprincipe is en een stad dus een eigen uitstraling heeft, die allen daarin wel kan beïnvloeden, maar die toch in haar varianten, die dus het levende van een aura uitmaken, afhankelijk is van de bewoners en hun onderlinge stemmingen en gedachten, ja, zelfs datgene wat er gebeurt. Je kunt dus zeggen:

een stad imiteert soms een uitstraling, een aura, door haar bewoners, maar bezit er in wezen zelve geen.

❖ *Hoe groot is de bijdrage van groepsgeesten aan oorlogen. Spelen groepsgeesten ook een rol bij het ontstaan van landen (en volkeren). Kun je als mens een groepsgeest aanroepen, of trachten te beïnvloeden? Kunnen groepsgeesten (alhier) ook van andere planeten stammen?*

In de eerste plaats: groepsgeesten ontstaan overal, waar groepen in een grote mate van overéénstemming of gewoonten leven. Dergelijke groepsgeesten trachten het eigen karakter van de groep verder te handhaven en te stimuleren, gelijktijdig proberen ze om de waarde van de groep te vergroten door daar allerhande elementen aan toe te voegen. Ze zijn niet geneigd om óórlogen te veroorzaken, maar wanneer een volk een oorlog wil of eenvoudig probeert zijn eigen waardigheid tegenover anderen door strijd te bewijzen, zal de groepsgeest daar over het algemeen niet zonder meer tegen op treden.

❖ *Gebruiken de vier grootste staten (USA, Rusland, India, China) - of andere staten - ook paragnosten bij het nemen van essentiële (o.a. militaire) beslissingen. Wordt naar hun raad geluisterd?*

Dit is een tijd lang het geval geweest. Naar paragnosten wordt in Rusland nog wél wat geluisterd, maar de Amerikanen hebben het tegenwoordig gezet op de computer. Dat is een hoofdzaak, dat is zo ontzettend groot, met zoveel combinatiemogelijkheden, dat ze daar eenvoudig een programma instoppen en dan kijken wat er uitkomt en dan kiezen ze het antwoord dat ze het beste past. Dus net zoals het gewoon is bij mensen die om raad vragen.

❖ *Hoe kun je de mensen het meest elementaire duidelijk maken, dat ze enorme bedragen aan wapeningskosten beter voor voedsel en armoebestrijding kunnen gebruiken?*

Dat kun je de mensen wel duidelijk maken, maar je zou het eigenlijk de wapeningsindustrie duidelijk moeten maken en die probeert zichzelf te handhaven ten koste van alles, desnoods de ondergang van de hele mensheid.

❖ *Over symbolen: astrologie werkt met symbolen, gebaseerd op bepaalde hemelconfiguraties. Ook worden huidige standen erin betrokken en met bijvoorbeeld geboortehoroscoop in verband gebracht. Echter: is dit niet allemaal maya, illusie, daar het uitgezonden licht (van sterren) miljoenen jaren geleden is uitgezonden en wellicht niet eens meer bestaat?! Wij denken goedgegelovig dat ze wél bestaan.*

Laten we het zo stellen: de astrologie is een ervaringswetenschap en ze gaat in feite uit van de oude tafels van Oer, die in zichzelf weer een uitvloeisel waren van de eerste poging om hemelschrift te lezen in Babylon en daarvoor in Oeroek, Ur, en zelfs in de huidige Gobi, die toen nog bewoond was. Dus als je het allemaal bij elkaar pakt, dan zeg je: ja, ze hebben natuurlijk symbolen opgebouwd, ze hebben hele denkwijzen opgebouwd die langzaam zijn aangepast aan de niet meer geocentrische Al-voorstelling die later is ontstaan. Ze heeft zich dus wel beziggehouden met de wetenschappelijke ontwikkelingen, maar wanneer bepaalde hemelverschijnselen op een zekere wijze samentreffen, ontstaan er invloeden, waarvan wij een bepaald gebeuren, althans een tendens van gebeuren, kunnen verwachten. Of die invloeden nu miljoenen jaren geleden zijn uitgezonden of vandaag aan de dag, doet daarbij niet terzake, omdat het niet gaat om de waargenomen lichtstraling, maar in feite om een voortdurende werking en verstoring van de evenwichtsverhoudingen binnen een zonnestelsel. En deze zijn de feitelijke invloed die de astrologie registreert. Voldoende?

❖ *Hindoes en Boeddhisten noemen Mount Kailas de heiligste plek op aarde: Shiva zelf zou daar resideren. Hebben Boeddha en Krishna haar zelf wel eens bezocht (tijdens hun leven), of wellicht na hun dood daar krachten in gestraald. En is de sfeer rond Mount Arunachala even sereen, zijn daar vergelijkbare krachten ingelegd?*

Nee, het spijt me, maar dat is niet het geval. Het is een volkslegende. Er zijn een aantal heilige bergen, zoals u misschien weet op de wereld, en de meeste van deze plaatsen bevatten wél invloeden, die bijvoorbeeld door ingewijden daar zijn verankerd. Dat is waar. Maar er zijn geen goden die er wónen. Als zodanig kun je ook niet zeggen dat het de woonplaats van goden is, of dat de bergen in zichzelf heilig zijn. Je kunt alleen zeggen dat bepaalde plaatsen daarvan zodanig sterke invloeden hebben ondergaan, dat ze dergelijke invloeden kunnen wekken in de mensen die binnen hun bereik komen. En wat betreft de vraag of Siddharta of, hoe heet 'ie, Krishnamurti zullen we maar zeggen, daar na hun dood naar toe zijn gegaan? Dacht u werkelijk dat ze leip waren? Gaat u een druppel water uit een plas halen, als u oceanen hebt? Nou, op dezelfde manier moet u dat maar bekijken. Voldoende?

❖ *Is op andere dergelijke plaatsen, de Grot van Apollonius, de Black-Hills, deze lading ook vanuit de geest (door grootmeesters e.d.) ingelegd, of is ze er van nature al aanwezig?*

Er is een grot waar Apollonius zijn krachten tijdens een meditatie van bijna een week inderdaad heeft vastgelegd en dit heeft gedaan, opdat zijn volgelingen daar zouden kunnen mediteren, ook wanneer hij er niet meer zou zijn. Hij deed dit overigens onder een misvatting, want hij werd wél gearresteerd en naar Rome gebracht, maar toen hij moest offeren aan een god en dit onjuist achtte, werd hij innerlijk zo woedend dat hij zichzelf verplaatste naar het strand bij Ostië.

❖ *Kunnen Galilei (het meer) en Mekka hier ook toe gerekend worden?*

Plaatsen zijn heilig, wanneer mensen ze zo noemen. Maar plaatsen zijn nooit op zichzelf heilig. Wat Mekka betreft, zou ik zeggen, te beoordelen naar meer dan de helft van de bewoners, is het een voornamelijk schijnheilige stad. Wat het meer van Galilea betreft, zover het de vissen daarin levend aangaat, zou ik zeggen: ze zijn normaal. En degenen die het vanuit hun geloof benáderen, zijn in hun reactie op dat ogenblik zo anormaal, dat ze de reële krachten niet meer erkennen die normaal in de natuur overal voor staan.

❖ *De piramides van Egypte zijn ook rijk aan allerlei krachten (mogelijk zelfs kosmische). Waarom is de plaats daar zo gunstig, heeft de scheiding bewoonde wereld-woestijn daar iets mee te maken?*

Nou, dat niet, maar de piramiden liggen zodanig t.a.v. de linie, dat ze dus de zonnekracht en de grote zonne-invloed bijna het hele jaar door in voldoende sterke mate ervaren en daardoor wel een zeer grote kosmische straling ondergaan. De stelling van vlakken, het materiaal en de kamer, dat is de koningskamer, zijn zodanig gelegen dat die krachten hierin in volle kracht in werking kunnen treden en dus bepaalde vervreemdingstoestanden kunnen wekken bij degenen die er mediteren. Vandaar dat er vroeger inwijdingen werden gehouden daarin. En daarnaast hebben ze dus een bepaalde, zeg maar, conserverende werking, ofschoon de stelling van deze werking behoort tot de oude egyptische magie en niet tot de moderne wetenschap. Voldoende?

❖ *Denkt u ook dat alleen de liefde de wereld nog redden kan?*

Wat is liefde? Kijk, van een huwelijk weet ik het, dat heeft een vriend mij verteld. Huwelijk is strijd tussen de sexen met wapenstilstand in bed. Maar liefde, wat is liefde? Wanneer u liefde zoudt verstaan als beseffen dat anderen een deel van jezelf zijn, zelfs wanneer zij dit zelf ontkennen, dan geef ik u gelijk. Maar wanneer liefde in feite een geprojecteerde eigen liefde is, bevestigd in een andere persoon, dan moet ik het ontkennen.

❖ *Hoe kan men de lucide droom bevorderen?*

De lucide droom, de bewuste of dagdroom?

❖ *Nee, de lucide, de bewuste nachtdroom.*

In beide gevallen kan worden gezegd: De droom is in feite een ontlading van het ínnerlijk bewustzijn, waarbij het ónbewuste, inclusief het onderbewuste dus, een dominerende factor is in de uitbeelding van al datgene wat aan indrukken geestelijk of stoffelijk wordt of werd opgenomen in een nabij verleden. De betekenis ervan is dus niet zonder meer voorspellend, ze is eerder zelfopenbarend. Voorspellende elementen kúnnen daar wel bij te pas komen, maar deze zijn over het algemeen dermate fragmatisch dat je uit de kleine deeltjes toch het werkelijke verloop nooit kunt construeren vóórdát het geheel reeds zich voltrokken heeft. Dan valt alles pas op zijn plaats. Voldoende?

❖ *Is het zinvol om daarin te trainen, om die lucide dromen te stimuleren?*

Het is altijd zinvol om elke uiting van je onderbewustzijn zoveel mogelijk bewust te maken, omdat je tot een grotere zelfkennis komt. Bij een grotere zelfkennis een grotere zelfbeheersing mogelijk is en gelijktijdig daardoor een juistere band met de wereld en alles, dus ook het geestelijke daarin, ook mogelijk wordt.

❖ *Wat vindt u van N.L.P. (Neurolinguïstische Programmering), een nieuwe methode van praktisch toegepaste psychologische inzichten die vooral met communicatie te maken heeft.*

Ja, dat is van zover na mijn tijd, dat ik er eigenlijk geen mening over heb. Ik zou alleen één ding willen zeggen: zogenaamde psychologische inzichten zijn voor mij over het algemeen even waardevol als religieuze dogma.

❖ *Wat vindt u van het werk van Milton Erikson?*

Onbekend.

❖ *Hoe is het met de werkzaamheden van de ODV momenteel?*

Heel weinig. Ik kan u alleen zeggen dat we harder werken dan we ooit hebben gedaan, toen we nog alleen met mediums bezig waren. Toen hadden we alleen zo'n beetje pluis, afhaaldiensten en zo. En nou op het ogenblik zijn wij in een wereldgebeuren en een omvorming van de wereld betrokken en ik kan u garanderen dat het ook voor een geest hard ploeteren is. Maar het geeft wel enige voldoening, wanneer je ziet dat je toch steeds weer resultaat haalt.

❖ *Wat zou de beste vraag zijn om te stellen en wat zou dáárop het beste antwoord zijn?*

Dat kan ik alleen op persoonlijke basis beantwoorden. De beste vraag om te stellen zou voor mij zijn: hoe moet ik mij God voorstellen? En het beste antwoord zou zijn: hoe ben je zelf?

❖ *Ging Jezus écht door muren heen? Is dit door een uwer concreet geconstateerd, of een fabel (dit is belangrijk, omdat hieruit zou blijken dat de menselijke opvatting van materie - als een vast iets -, niet klopt)?*

Het is niet concreet geconstateerd door mij of degenen die ik ken. Wat anderen betreft, ik heb niet verbindingen genoeg om mij daarover uit te spreken. Het is mogelijk, maar in ieder geval staat wél vast, dat hij binnen kon komen in afgesloten ruimten, zonder dat iemand de manier, waarop hij binnenkwam, kon constateren. Dat is alles wat we zeker weten.

❖ *In de puur Verlichte staat, de Eenheid, waarin subject noch object bestaan (opgelost-versmolten zijn) is geen 'wereld', 'materie' waarneembaar, het is getransformeerd tot vormloos zijn: bewustzijn zonder grens. Hoe zou men dit in wetenschappelijke taal uit moeten drukken; is de materie dan 'straling' geworden, of is dat ook niet juist?*

Het is zelfs geen straling meer. Wanneer je alles herleidt, wordt alles energie. Wanneer je deel bent van alle energie, erken je alle vormen, waarin de energie optreedt zonder je te vereenzelvigen met één of meer van die processen. Het is dus een waarnemend proces, een betrokken proces, maar het is geen bewust uitend proces meer. Dat is het enige wat ik erover kan zeggen. Wanneer ik later die toestand bereikt zou hebben en dan nog gek genoeg zou zijn om toch door een medium door te willen komen, dan zal ik het u ongetwijfeld vertellen.

❖ *Klopt het volgende (visie van Nigel Calder): waarschijnlijk begon het heelal met de Big Bang: enorme hoeveelheden deeltjes en anti-deeltjes ontstonden in een baaierd van schepping en vernietiging. Naarmate het heelal afkoelde, en de bestaande straling verminderde, kreeg het vernietigingsproces de overhand tot er uiteindelijk nog maar een miljardste van al die materie over was. Een kleine onevenwichtigheid in de aantallen deeltjes vernietigde de anti-materie, waarna een 'gering' (tussen aanhalingstekens) residu overbleef, zijnde de materie van het huidige heelal.*

Nou, dat is dan een teleurstelling voor mij, dat ik hier bevestiging zou moeten geven, want in de eerste plaats: In uw heelal bestaan sterren en planeten van anti-materie, dus ook binnen dit melkwegstelsel. Wat dat betreft is het gestelde niet juist. Wat betreft de Big Bang: in zekere zin is het juist, maar wanneer u het heeft over de vernietiging, dan heeft u het wel een klein beetje mis. Bij elke verandering van energie, van de ene vorm naar de andere, gaat een zeer gering gedeelte daarvan teloor en komt terecht in wat u een andere dimensie misschien zou noemen. Hier bouwt zich een rustende massa van steeds meer energie, weggelekte energie, op. Op het ogenblik dat bijna geen omzettingen meer plaatsvinden, is over het algemeen die energie weer zóver opgebouwd, dat wanneer absoluut niets meer komt, dit een evenwichtverstoring betekent, waarbij weer een Big Bang ontstaat. Dus weer een explosief element, waardoor alle rustende energie en materie weer wordt opgenomen in wat u dan een scheppings- en vernietigingsproces noemt.

❖ *Zo, mag ik een vraag stellen? Kunnen wij van hieruit een ster zien die negatief is, die negatieve energie heeft, kunnen wij die ook zien, of is die onzichtbaar voor ons?*

Nee, die kunt u heel rustig zien, want ze heeft dezelfde uitstraling en licht is nu eenmaal alleen maar een projectie van kleinste deeltjes die door de ruimte gaande, wanneer ze een tussenstof treffen, een trillingseffect veroorzaken, welk trillingseffect het voor u waarneembare licht is. Dus dat geven ze net zo goed. Alleen u hebt geen middelen om vast te stellen of het hier nu gaat om links of rechts draaiende elementen. Dat is het enige verschil eigenlijk daarin.

❖ *Zijn protonen en elektronen (de basisbestanddelen) in die onvoorstelbare smeltoven (van de schepping) gevormd; werd straling in materie veranderd, en materie in straling?*

Dit laatste is juist. Maar de deeltjes die u noemt, zijn complexe deeltjes, die uit nog veel kleinere onderdelen zijn samengesteld. En deze werkelijke oerdeeltjes, of zou je, ja, je zou ze misschien zelfs oerdic(?) kunnen noemen, omdat ze in zekere zin instinctief tot elkaar worden

aangetrokken. Die zijn dan in die delen tijdelijk ladingdragend, maar kunnen zich oplossen en kunnen zichzelf elders forméren. Dit verklaart onder meer de zogenaamde baansprongen van sommige elektronen. Dus het zijn niet de kleinste deeltjes. Voldoende?

- ❖ *Steiner, maar ook Leadbeater (en Besant), lijken de kerk als een normale voortzetting van Jezus' leer te aanvaarden. Hoe is dit mogelijk? Hadden zelfs deze zieners deze diskrepantie niet door?*

Ja, wanneer ze het door hadden, waren ze te verstandig om erover te praten. Vergeet niet dat in hun tijd de kerk nog een zodanige macht had, dat het heel erg moeilijk zou zijn geweest om een dergelijke uitspraak te rechtvaardigen en gelijktijdig een groter aantal volgelingen of zelfs scholen op te bouwen.

- ❖ *Hebben Mohammed en Krishna een godsdienst willen stichten (Jezus waarschijnlijk niet, al is het toch gebeurd). Anderzijds: zijn de godsdiensten of kerken toch niet nuttig of nodig geweest om hen die nog krukken behoeven, enig geloof bij te brengen?*

Ja, dat is allemaal wel waar wat u daar zegt, maar nou moet u eens naar één ding goed luisteren: De stichter van een godsdienst wil nooit een godsdienst stichten. Hij wil een verandering tot stand brengen, meestal gelijktijdig in moreel en materieel opzicht. Dus kerken stichten ze niet. En de kerken zijn inderdaad krukken voor mensen die zoiets nodig hebben, dat ben ik met u eens, maar ik heb wat tegen een krukkenfabrikant, die verbiedt om je krukken weg te gooien, als je ze niet meer nodig hebt.

- ❖ *Een man aan het strand zou Jezus gevraagd hebben: 'Heer, hoe kan men God leren kennen?' Waarop deze hem meenam het water in, en zijn hoofd erin onderdompelde. Jezus zou toen gezegd hebben: 'Gij zult de Vader zien, zodra het verlangen naar Hem even sterk is geworden als de drang om adem te halen, welke u zo-even vervulde'. Dit verhaal staat nergens in de bijbel; is het echt van Jezus afkomstig?*

Het zou in ieder geval van hem afkomstig kunnen zijn, ik durf geen definitieve uitspraak te doen. Maar Jezus kennende, het was ook een jid, hij argumenteerde graag, hij had heel veel waarde, maar hij kon ook wel eens een keer nijdig worden en dan probeerde die wel eens met hardere hand ook iets tot stand te brengen. Dus ik vind het een verhaal wat bij de persoonlijkheid in ieder geval past.

- ❖ *De archeoloog Frederic Mitchel-Hedges vond in 1923 in Honduras een natuurgetrouwe afbeelding van de menselijke schedel, van bergkristal (6 kg). De Maya's zagen het voor God aan. De herkomst hiervan is een raadsel; kent u dit?*

De schedel is mij bekend. Zeer waarschijnlijk gaat het hier om één van de vele, uit overigens kunstmatig vervaardigd bergkristal, tot stand gebrachte beelden en uitbeeldingen van bepaalde levensvormen en onderdelen van levensvormen op aarde, door reizigers die sindsdien zijn verdwenen, maar die wel de functie van allerhande goden toegemeten hebben gekregen, inclusief alle impedimenta die goden toebehoorden en bepaalde eigenaardigheden die beter bij ruimtevaarders passen.

- ❖ *Kan men (via de geest) allerlei archeologische vragen oplossen?*

Misschien als u een geest zou hebben die evenzeer van de noodzaak van de oplossing overtuigd zou zijn als u zelf. Bij mij is dit helaas niet het geval.

- ❖ *Wat denkt u van handlijnkunde?*

Het kan een aanleiding zijn om een persoon door verdieping in het geheel van zijn wezen beter in jezelf op te nemen en daardoor juistere conclusies te trekken. Het is in ieder geval een methode die meer persoonlijk en daardoor vaak beter is dan koffiedik kijken en in theebblaren e.d. Als absolute wetenschap meen ik het niet te mogen beschouwen, omdat de interpretatie te sterk wordt bepaald door bepaalde uitwisselingen, vaak onbewust telepatisch, tussen de persoon die gelezen wordt en de lezer of lezeres.

- ❖ *Wat is de betekenis van het pentagram op de lotslijn in de linkerhand?*

Ik zou het u niet met zekerheid willen zeggen, maar wanneer het op de lotslijn in de linkerhand voorkomt en voldoende dúidelijk is, geeft het over het algemeen de aanwezigheid van krachten of machten aan, althans als aanleg. En daarnaast heel vaak de neiging om min of meer betrokken te zijn. En dan is het belangrijk op welk punt eventueel een herhaling of onderbreking van die lotslijn voorkomt, op welke leeftijd dit dus zal gebeuren en of men dus dan met magie gaat

werken of zich op welke wijze dan ook betrokken gaat gevoelen bij, zeg maar, het bovennatuurlijke.

- ❖ *Stoffelijk licht lijkt in haar werkingen (op aarde) afhankelijk te zijn van een waarnemer (wellicht zelfs van het elektromagnetische veld van de hersenen) en in ieder geval - soms - van de meetapparatuur. Is dit licht ook nog afhankelijk van de geest (die immers energie is), - als waarnemer?*

Het stoffelijke deel van het licht niet. Maar er zijn ándere uitstralingen die we eveneens licht noemen. Denk bijvoorbeeld aan de halo's die voor kunnen komen rond mensen en deze zijn over het algemeen weer gééstelijke waarnemingen. Ze liggen dus op een vlak dat boven het zuiver stoffelijke uitgaat.

- ❖ *Is de wetenschapper (als persoon) deel van de waarnemingsapparatuur (bij onderzoek binnen het atoom en naar het licht e.d.).*

De wetenschapsman is iemand die vanuit een dogmatische benadering, neemt u mij niet kwalijk, zijn instrumenten bedient en interpreteert. Daarbij een verklaring zoekende die het hem mogelijk maakt zijn eigen dogmatisme te handhaven. Als zodanig zou je hem dus als een vertaler binnen bepaalde normen van zijn instrumenten kunnen omschrijven, daarbij aanmerkende dat de instrumenten zélf en de wijze waarop hij ze manipuleert, dus hem gelijktijdig enigszins, maar niet volledig, tot deel maakt van het instrument waarmee hij werkt.

- ❖ *Waren alle dingen in het universum (zware en lichte) oorspronkelijk in een verhitte gasachtige toestand, door afkoeling (over miljoenen jaren) tot vaste stof overgegaan (sterren, nevels, etc.)?*

Het ontstaan van zwaardere of lichtere elementen is mede te danken aan: a) de snelheid, waarmee een afkoeling plaatsvindt. Hoe sneller die plaatsvindt, hoe minder zwaardere elementen we aantreffen. b) wij zullen zien dat het vóórkomen van zwaardere elementen in feite samenhangt van de tijd die nodig is om tot een complexere opbouw te komen, waarbij ook een bepaalde temperatuur, dus vulkanisme of langzame afkoeling, mede noodzakelijk is. En daaruit blijkt dus dat de wijze, waarop een planeet ontstaat en de afkoelingsperiode die ze doormaakt, mede verantwoordelijk zullen zijn voor de zware elementen die daarin ontstaan. En de zwaarste elementen die behoren tot de planeet zonder meer, zullen wij aantreffen in de kern van die planeet. Daarnaast zullen we aan de oppervlakte stralingsvarianten vinden, die echter gebaseerd zijn op de basisstructuur van díe elementen die zich in de kern bevinden.

- ❖ *Bij sommige primitieve volken (in Kenya o.a.) verrichten de vrouwen het meeste werk, zowel in huis als op het land. De mannen doen heel weinig, ze drinken maar wat, en als de vrouwen niet werken, (en er is geen eten of thee voor de man), werden ze geslagen. In het westen zien we iets dergelijks bij souteneurs. Is dit een soort grondgegeven in de primitieve man-vrouw relatie?*

Het is geen grondgegeven, het is altijd een maatschappelijk gegeven. Want ik zou u ook bepaalde matriarchaten kunnen noemen. Er kwamen er in de bergen nogal wat voor vroeger, in India bijvoorbeeld, waarbij de vrouwen in feite de man gebruiken om het werk te doen en afranselen, als 'ie iets níet doet.

We kennen daarnaast de groepen waar één vrouw met meerdere mannen is gehuwd en daarbij het huwelijk zó indeelt, dat, als de een thuis is, de ander op reis kan zijn, maar nooit iedereen tegelijk, zodat ze altijd haar gewenste verzorging heeft. Dan zijn er verder beschavingen, waarbij de vrouw het erfrecht heeft en de man dus intrekt bij de vrouw en tot de stam van de vrouw gaat behoren en niet zoals elders, het meisje bij de man en tot diens gezin of stam gaat behoren. Als u zich realiseert, hoeveel verschillende patronen er bestaan, kunnen we dus niet spreken over een bestaand oerpatroon. Maar het enige patroon man-vrouw dat reëel is, is afhankelijk van de omgeving en de cultuur waarin zij leven. Over het algemeen geldt dat de vrouw dus de interne verzorging en eventuele arbeid zal verrichten en in hogere mate, naarmate meer bescherming nodig is, omdat de man dan optreedt als strijder. Voldoende?

- ❖ *Zullen de bestaande steenkoolreserves, oliereserves en uraniumreserves, werkelijk worden vernietigd; zijn ze te beperkt?*

Nou, u kunt voorlopig nog zolang vooruit, dat het einde van de wereld op díf terrein nog lang niet in zicht is. Maar we moeten er verder rekening mee houden, dat de mens, vóór deze reserves uitgeput zijn, zichzelf wel eens zou kunnen vernietigen als mensheid door alle levenscondities, die voor warmbloedigen bestaan, a.h.w. ongedaan te maken.

- ❖ *Tot welke mogelijkheden zal de 'koude kernfusie' leiden; en welke gevaren zal kernfusie hebben; zijn die te ondervangen?*

Kernfusie levert een enorme energie, in theorie vanuit elke materie en door aanvulling met elke materie voortdurend te handhaven. Waarbij echter moet worden gesteld dat, ofschoon geen vervuulende residuen e.d. ontstaan, het wel noodzakelijk is om een soort fles, elektronisch magnetische fles in stand te houden, waarbinnen het proces zich afspeelt. Op het ogenblik dat dit óngedaan wordt gemaakt, ontstaan enorme explosies die dezelfde grootorde hebben als zeer zware kernexplosies, dus zoals u ze nu kent. Voldoende?

- ❖ *Voor kernfusie is lithium onontbeerlijk; zijn hiervan voldoende reserves aanwezig?*

Wanneer de kernfusie op gang is gebracht, is dit materiaal níet verder noodzakelijk. De enorme energie-investering plus grondstoffeninvestering is alleen het beginproces. Wanneer echter eenmaal een voldoende energie is opgeleverd, houdt het proces niet alleen zijn eigen isolatie-energieën in stand, maar levert daarboven in zichzelf omvorming van elementen tot noodzakelijke structuren op. Dus het kan zichzelf dan in stand houden met elk willekeurig materiaal. Het explosieve gevaar is hierbij dat het, wanneer het zich uitbreidt, het zichzelf gelijktijdig dooft. En de explosie betekent dan niet een doordringen tot de kern van de aarde e.d. - iets wat met kernsplijting eventueel nog mogelijk zou zijn, althans tot de magma laag. Maar wat wel gebeurt, is dat een groot gedeelte van de atmosfeer daardoor kan worden weggeslagen. Voldoende?

- ❖ *In Nederland claimt men een middel tegen aids gevonden te hebben. Zal dit het juiste middel blijken te zijn?*

Het is niet hét juiste middel zonder meer, maar het is wel een middel waardoor grotere immuniteiten bereikt kunnen worden tegen in het lichaam aanwezige ziektekiemen en celaantastingen. En als zodanig zou het op aids een remmend, maar geen absoluut genezend effect kunnen hebben.

- ❖ *In hoeverre zijn computers wél dan niet gunstig bij het onderwijs?*

De mens heeft de beste computer ergens tussen z'n oren. Hij moet leren om deze allereerst te gebruiken, want als je álles met computers doet, word je computerafhankelijk. En dan krijg je mensen die zeer geleerd zijn, maar die twee keer twee is drie even op de zakrekenmachine zetten. En dat is onzin. Voldoende?

- ❖ *Zijn ze ook geschikt voor kinderen (zoals op sommige scholen wordt gepraktiseerd; het spelenderwijs leren)?*

Het spelenderwijs leren is iets waar ik erg vóór ben. En het is namelijk de oudste manier van onderricht. Maar ik geloof wel dat je daarbij rekening moet houden met het feit dat het kind dus níet alleen maar léért wat de computer bréngt, maar dat het gelijktijdig een vorm van computerafhankelijkheid gaat ontwikkelen. En daarom zou een aanvullend onderwijs noodzakelijk zijn, waarbij alle normale faculteiten inclusief het geheugen van het kind afzonderlijk worden getraind, zonder dat afhankelijkheid van computer e.d. noodzakelijk is.

- ❖ *Hebben kinderen geen weerzin tegen deze 'technische dingen'; vindt de geest het van kindsaf aan omgaan met technisch-gericht instrumentarium niet ongezonder?*

Het kind zal er over het algemeen weinig op tegen hebben zolang het kan laten zien hoe goed en hoe sterk het is. En een willige dienaar als computer zou daarbij dus een zeer dankbaar aanvaard speelgoed kunnen vormen. Hoe de geest erover denkt? Ik meen dat de mens moet leren om ook zónder techniek zichzelf te handhaven, anders komen wij in een beschaving terecht, waarbij de zwaksten de beste overlevingskansen krijgen en dus het gehéle menselijke ras voortdurend in genetische zin minder levensvatbaar wordt. Voldoende?

- ❖ *Waar (in welke vakken) vindt u de computer wél, waar niet geschikt?*

Er zijn een aantal opleidingen, waarbij het alleen om geheugen gaat. Geschiedenis bijvoorbeeld, maar ook algebra. Het aanleren van systemen dus lijkt mij uitstekend bij computer te kunnen geschieden. Men moet echter níet overgaan tot bijvoorbeeld taalonderwijs e.d. alléén per computer, omdat men dan aangewezen is op zogenaamde keuzevragen en bij keuzevragen een sterke limitering van de eigen bewustzijnsprocessen en denkprocessen resulteert.

- ❖ *Kan men - in de toekomst - ook hele grote dingen - middels computers en robots - maken: (zee)schepen, vliegtuigen, ruimtevaartuigen?*

O, dan kan men op het ogenblik al. Maar dat kan niet, omdat er téveel andere belangen bij zijn. Luister: er is een lamp uitgevonden, een gewone gloeilamp hoor, een gewone gloeilamp. Dat ding ligt geloof ik al vijftig jaar ergens in de brandkast. Dat is een héél simpele lamp, heeft een gemiddelde levensduur van ongeveer 20.000 uur. Maar dat zou betekenen dat de lamp óf te duur wordt in de verkoop dan wel dat je productie aanmerkelijk moet worden beperkt en dat je dus verlies lijdt. En de economie tegenwoordig is een beetje dwaas. Vroeger zei je altijd: economisch gezien, moet een bedrijf kunnen functioneren in het steile gedeelte van de Gausse Kromme, daarbij rekening houdend met het feit dat de gemiddelde bezetting zodanig moet zijn dat ze net de tóppen kan opvangen, zonder een overmatige belasting te vormen van de dieptepunten in productie. Daarbij echter is een zódanig ambtelijk overwicht ontstaan in de meeste bedrijfsvoeringen dat op dít ogenblik geen énkél bedrijf meer economisch rationeel produceert, gezien de lasten die het moet dragen voor de administratieve bezigheden die níet direct in verband staan met het feitelijke productieproces. Voldoende?

❖ *Computers en robots zullen ongetwijfeld tot grootschalige werkeloosheid leiden; op zich geen bezwaar. Zullen de massa's hun vrije tijd zinvol leren gaan gebruiken; ziet u dit proces t.z.t. overal plaatsvinden (en niet alleen in Amerika en Europa)?*

Nou, ik denk wel dat het zich sterk uitbreidt, ja. En dat betekent dus dat de mensen meer vrije tijd krijgen, dat er dus meer neiging bestaat naar het zoeken van vermaak. Waar de mogelijkheden tot vermaak te schamel zijn, groeit het nageslacht sterk. Daar waar het vermaak in ruime mate aanwezig is, zal een beperking van nageslacht zonder meer een resultaat worden. Ik meen dus als je het heel goed bekijkt eigenlijk, dat véél robots eerst een crisis zullen veroorzaken voor de meeste mensen, maar daarna een zodanige inkrimping van het bevolkingsaantal dat de verhouding productieverbruiker zó gunstig is dat iedereen kan leven beter dan een miljonair nu doet. Alleen dit zal moeten doen op een manier die voor hemzelf minder bevredigend is, tenzij hij uit liefhebberij veel dingen voor zichzelf leert doen.

❖ *En zal - vroeg of laat - de basisinkomengedachte overal gerealiseerd worden - ook in Azië, Afrika, Rusland en Zuid-Amerika.*

Ja, inkomen is dus de illusie die de meeste mensen koesteren. Ze willen namelijk steeds meer inkomen en vinden het dan gek dat ze daarvoor steeds minder kunnen kopen. Maar inkomen is niets anders dan een getalsmatige uitdrukking van het aandeel dat men heeft in de totale productie door zijn eigen bezigheden. En als men dát eenmaal gaat begrijpen, dan zal men zeggen: inkomen is niet belangrijk, betekenis is belangrijk, want door die betekenis die ik heb voor anderen zal als vanzelfsprekend een deel van het productieproces ook mij in stand houden en voeden, omdat ik een belangrijk deel ervan ben. Op het ogenblik echter dat ik daarop parasiteer, in feite overbodig ben, kan ik alléén mijn eigen voortbestaan garanderen door de normale gang van zaken te torpederen.

❖ *En hoe lang zal het duren, voordat de mens dit inziet?*

Ik denk: wanneer de mensen zo zijn teruggegroeid tot aantallen van, zeg, honderdduizend op de wereld, dat ze het dan wel in de gaten hebben. Een werkelijke vrede op aarde ontstaat pas op het ogenblik dat de twee laatste mensen op aarde dus staan bij het graf dat één van hen heeft gedolven, omdat de ander, stervende, daarin moet worden gelegd.

❖ *Zal de computer bijdragen tot de gelijkwaardigheid der sexen; waarom (wel of niet), in welke zin?*

Ik geloof dat de gelijkwaardigheid van de sexen een illusie is, die beide sexen soms koesteren. Laten we heel goed begrijpen dat de genetische opmaak plus de vormingspatronen van man en vrouw dermate verschillend zijn, dat ook hun emotionele behoeften dermate verschillend zijn, dat beiden nimmer als vergelijkbaar of gelijk zonder meer beschouwd kunnen worden, doch wel beschouwd kunnen worden als gelijkwaardig. De gelijkwaardigheid kan dan echter alléén bestaan, wanneer de vrouw zich specialiseert in datgene waar zij als vróuw bijzondere aanleg voor heeft, terwijl de man zich specialiseert op díe dingen die hem als man het gemakkelijkst vallen en die hijzelve dus het beste kan volbrengen. Maar ik zie een man nog niet als een wérkelijk plaatsvervangend moeder.

❖ *Hoe is de feitelijke toestand qua strijdkrachten in het Midden-Oosten? Is het uitlekken van Israël's fabricage van een nucleaire bom door de geestelijke wereld geïnspireerd. Hebben of krijgen de arabieren zonedig ook wel zo'n bom (of bommen)?*

Als de Israëli's hun zin niet krijgen, ongetwijfeld, wat het laatste betreft dus. Het uitlekken is door ons inderdaad bevorderd, maar datzelfde geldt voor bepaalde wapenplannen en wapenfabricages elders.

❖ *Moeten we de eerste levenscel op aarde 1500 miljoen of 150 miljoen jaar geleden plaatsen?*
Als u onder levende cellen verstaat: een begrensde geheel met kern dat zich in het milieu en zich voedend dóór het milieu enigszins kan bewegen, is 150 miljoen ongeveer de juiste term.

❖ *Is de mens 'rentmeester' over de dieren en de planten (zoals in Genesis zou staan); wát moeten we daaronder verstaan?*

Een rentmeester is degene die beheert, maar nimmer kan bezitten. De meeste mensen willen echter alleen een goed rentmeester zijn in die zin dat ze alles voor zichzelf opeisen onder het mom dat een ander het toch slechter zal doen.

❖ *Is het legaal afschieten van olifanten, waar er teveel zijn (Zuid-Amerika, Zimbabwe) wel nodig? Het gaat ten koste van de genetische verscheidenheid bovendien; wat verloren gaat, krijg je nooit meer terug.*

Wat dat betreft moet ik zeggen: Noodzakelijk is het natuurlijk niet. Aan de andere kant moeten we wél begrijpen dat er al zoveel diersoorten zijn uitgeroeid in het verleden, dat die paar die nu nog kunnen volgen, eigenlijk een zeer geringe minderheid zijn. En u dient zich ook te realiseren dat de beste levensvormen die zich nu ontwikkelen, zich aanpassen en op een gegeven ogenblik dus jacht kunnen maken op de mensen, omdat ze op hun voorouders gejaagd hebben. En wat dat betreft, hoop ik dat er dán veel safari's zullen zijn. (Vragen volledig weergegeven, schone woord weggelaten).

Zo, ik hoop dat u mij niet kwalijk neemt, we gaan zo langzamerhand sluiten. Vrienden, ...

❖ *Mag ik toch nog iets vragen?*

Nou, heel haastig dan, want ...

❖ *Over mantra's. Is de giantri-mantra de beste van alle mantra's?*

Dat ligt eraan wie u zelf bent; dus het spijt mij, geen antwoord.

Vrienden, we gaan sluiten. Hartelijk dank voor uw gehoor natuurlijk. Ik hoop dat ik een paar dingen heb kunnen zeggen die voor ú de moeite waard waren. Voor mij is het de moeite waard te zien dat er nog steeds mensen zijn die zoeken naar een weg om meer zichzelf te zijn, ook wanneer ze dat nog niet helemaal beseffen. En ik wens u alleen op uw pad steeds meer licht, steeds meer kracht, steeds meer innerlijke vreugde ondanks alles. En dán begint u de bewuste te worden voor wie ik uiteindelijk in de geest dan de hoed zal moeten lichten. Maar zelfs voor uw aanwezigheid hier, chapeau, mijne heren.

Goeden avond.